

Lezing in Zeist op 18-05-2005 ter gelegenheid van het 35-jarig jubileum van Orpheus.

Slachtoffer en Voorhoedevechter!

Door: Wilfred Ploeg

1.

Toen de voorzitter van Orpheus mij afgelopen januari vroeg om als “oudgediende” van Orpheus een verhaal te komen houden op de jubileumviering in Zeist heb ik geen moment gearzeld. “Orpheus” is een warm bad in mijn leven geweest en heeft mij enorm vooruitgeholpen toen ik in de problemen zat en niet wist hoe verder te gaan. Ik ben er aan gaan werken en heb aanvankelijk allerlei mooie beschouwingen opgeschreven, maar kwam uiteindelijk tot de conclusie dat het toch het beste was om jullie gewoon maar eens te vertellen wat ik de afgelopen 23 jaar op relatiegebied beleefd heb en welke gedachten ik daarover heb ontwikkeld. Voor dit verhaal heb ik een titel bedacht die kenmerkend is geweest voor mijn ontwikkeling: *Van slachtoffer van de bestaande relatiecultuur tot voorhoedevechter van een nieuwe ontwikkeling.*

Een gewaagde titel! *Slachtoffer en Voorhoedevechter!* Hiermee wil ik de twee uitersten aangeven waartussen ik mij in de jaren vanaf 1982 – toen ik voor het eerst met Orpheus kennismakte – tot nu toe begeven heb. Nu, anno 2005, dat wil zeggen 23,5 jaar na mijn eerste bezoek aan de open avond van Orpheus in Amsterdam, op 4 januari 1982. Laat ik, om jullie die ontwikkeling te schetsen, eens beginnen bij die avond, om zo de rode draad door te trekken naar vandaag.

In 1982 was ik 29 jaar en, dacht ik, gelukkig getrouwd met Marianne, met wie ik altijd alles openlijk besprak, ook mijn verliefdheid op een mannelijke collega op de school waar ik toen werkte. Maar ja, die verliefdheid nam mij helemaal in beslag, zoiets had ik nog nooit meegemaakt. Marianne en ik kwamen er niet uit. Er moest toch maar eens met anderen gepraat worden. Zo kwamen we bij Orpheus, waar ik die winteravond in 1982 met bonzend hart aanklopte, na tien keer voor de deur van het gebouw waar de avond gehouden werd heen en weer te zijn gelopen. Wat zou ik daar aantreffen? Ik naar binnen. “Wat kom je doen?” vroeg een beetje aparte man aan de bar aan mij. Help, ik wilde meteen wel weer naar huis! Wat een vraag! “Ik ben homo”, zei ik voor de eerste keer in mijn leven. En daarmee was mijn coming-out een feit, zij het nog op kleine schaal en voorlopig alleen nog in vertrouwde kring. Het was het begin van een zestal, wat ik nu noem, tropenjaren. De intensiteit van leven waar ik toen in terecht kwam was groot en de heftigheid van de gebeurtenissen nam grote vormen aan. Van toen af aan werd mijn leven beheerst door nog maar één ding: ik was een getrouwde homo. En hoe kwamen wij, Marianne en ik daar nou uit? Daar hadden we al snel een paar dingen op gevonden: we werden actief in Orpheus, deden aan telefonische opvang en bezochten trouw de open avonden. En we gaven elkaar de mogelijkheid om een vriendje te zoeken. En die vonden we dan allebei ook. Met een volgeboekte agenda pendelden we om de veertien dagen naar onze beide vriendjes om vervolgens aan het eind van het weekend in alle geuren en kleuren aan elkaar verslag te doen van onze belevenissen. We hadden absoluut niet het idee dat wij uit elkaar moesten, nee, we hadden deze partners er gewoon bij, en alle partijen leken er wel mee overweg te kunnen. Totdat mijn vriend na dik een half jaar mij duidelijk maakte dat hij mij voor zich alleen wilde hebben. Hij kon het niet meer aan dat ik nog bij Marianne was. Ik was ten einde raad: ik wilde niet bij haar weg, maar wilde mijn vriendje ook niet kwijt. Uiteindelijk heb ik de knoop doorgehakt en het uitgemaakt met mijn vriend. Radeloos was hij, nog radelozer was ik. Huilend liep ik in mijn eentje langs de Waddenzee bij Delfzijl (sowieso een plek waar je niet echt vrolijk van wordt, zeker niet in november). Ik was existentieel ten einde raad en vroeg mij af waarom ik eigenlijk niet met twee geliefden zou kunnen leven. Ik was boos op God, het was vooral ook zijn schuld. Hij had mij zo geschapen en ik moest het er maar mee doen. Bovendien luidde het spreekwoord toch: “Hoe meer zielen, hoe meer vreugd?” Ik voelde mij slachtoffer van een krakkemikkerige schepping onder leiding van een gemene Schepper die er niets van bakte. Ik voelde me slachtoffer van een maatschappij die de mensen in een heterokeurslijf dwong en homo’s niet accepteerde. Ik kon nog beter doodgaan dan zó te moeten leven.

2.

Gelukkig heb ik die houding vrij snel los kunnen laten. Toen ik besloten had niet weg te gaan bij Marianne en toen de eerste liefdestranen om het vriendje waren opgedroogd ging ik op zoek naar andere vriendjes naast mijn huwelijk. Vriendjes die het OK vonden dat ik bij Marianne bleef en die ik zo nu en dan opzocht voor de zo broodnodige jongensnabijheid (een prachtig woord dat de bekende pater van Kilsdonk in dit verband altijd gebruikte). Dat lukte wonderwel, ik lag redelijk in de markt en er bleken genoeg mannen te zijn die zelf ook op zoek waren naar een wat ik voor het gemak maar even noem "deeltijdrelatie". En zo geschiedde: Dirk kwam en Daniel ging en Dirk ging en Theo kwam. En: ik werd strijdbaar, ik ging een roze driehoek dragen en droeg buttons met opschriften als: "Opgevoed tot hetero, toch nog goed gekomen". Ik schreef een boek met als titel: "Naar verten die niemand weet", er moest eindelijk maar eens publiciteit komen en een boek over de zo dikwijls verzwegen Orpheusproblemen geschreven worden. Het werd een groot succes en zelfs meneer Karel van de Graaf van de AVRO hing op een dag aan de telefoon. Of ik maar voor de tv wilde komen praten over "die mensen".

En toch. Ik was niet echt gelukkig. Er bleef iets wringen. De Orpheussituatie bleef een schizofrene situatie voor mij. Ik wilde meer. Leven met een man. Marianne ging ook steeds meer haar eigen gang. We gingen apart wonen. Wel hielden we steeds het grootste respect voor elkaar. En in 1988 volgde een scheiding waar we allebei van harte mee instemden, hoe spijtig ook. We zagen in dat onze relatie zó niet meer verder ging. Er was verdriet, maar vooral ook: respect. Wederzijds respect. Bijna 7 tropenjaren waren ten einde

Ik kreeg een vriend, Bert. Een lieve, mooie jongen, wel een stuk jonger dan ik, maar uit hetzelfde milieu als ik, dat moest wel klikken. Hij was stapel op mij en ik vond hem ook heel erg leuk. Wij kregen een LAT-relatie en ja...eindelijk een vriend! Dat was toch wat ik altijd gewild had! En ze leefden nog lang en gelukkig die twee. Nou, zo was het niet. Er bleef iets knagen. Wàs hij wel de ware? Ik twijfelde. Als je een relatie kreeg, moest het wèl de ware zijn. Ik pijnigde mezelf af of hij dat wel was. En...Bert was jaloers, hij wilde niet dat ik naar andere mannen keek, laat staan dat ik ze aanraakte! Wat ben je toch afstandelijk!, riep iedereen. Tja, ik wilde krampachtig voldoen aan het beeld dat Bert van een relatie had. Ik zou toch niet wéér iemand kwijtraken Maar dat was niets voor mij, merkte ik. Ik voelde me niet vrij, ik voelde me in een gevangenis. Ik was mezelf niet, ik was mijn spontaniteit verloren. Na bijna vijf jaar was ik weer alleen. Maar wat heet alleen? Van toen af aan ben ik er faliekant tegen geweest om iemand alleenstaand te noemen als hij niet die ENE vaste partner heeft. Wat ben ik daar tegen!!! Toen het uit was met Bert knapte ik zienderogen op. Was ik dan geen echte homo dat ik het ook niet met een man uithield? Wat een waanzin, ik ben hartstikke homo, alleen niet op deze verstikkende manier en niet met deze man! Ik begon een nieuw leven. Ik maakte nieuwe vrienden, vooral homovrienden en was dan weer eens verliefd op de een, dan weer op de ander. Ik vrijde eens hier en dan weer daar. Meer en meer begon ik me op mijn gemak te voelen. Ja, ik weet het. Buitenstaanders noemden me een flierefluiter; (ook al werd dat niet altijd hardop gezegd), iemand die niet wist wat hij wilde, iemand die maar wat deed. Allemaal vanuit de norm dat je pas compleet bent als je één partner hebt. Wat een druk om een huwelijk, om een vaste relatie aan te gaan. En dat terwijl slechts één op de drie mensen geschikt is voor een vaste relatie, zo lees ik wel eens. Als ik met een vriendje bij mijn familie op bezoek ging zeiden ze: "Is dat je nieuwe vriend?" En als ik een paar maanden later met iemand anders kwam aanzetten zeiden ze: "Heb je een ander?" Als ik met een vriendin op vakantie ging, hoorde ik sommigen denken: "Maar jij had toch niks met vrouwen?". En mijn moeder dacht misschien wel: "Misschien wordt hij dan toch nog normaal". Van mijn lieve broer kreeg ik op moralistische toon te horen: "Jij wisselt ook vaak, je weet ook niet wat je wilt, kun je niet kiezen soms?" Ja, dat kon ik wel, ik koos alleen op een andere manier: degenen met wie ik kwam aanzetten waren voor mij allemáál lieve vrienden die ik allemaal liefhad en nog steeds liefheb. Ja, maar dat kan toch niet, er moet er toch ééntje nummer 1 zijn, hoor ik ze en misschien sommigen van jullie ook al zeggen. De buitenwereld, zo merkte ik ook wel, wil duidelijkheid: wie is nou je man, je vrouw?? Je moet kiezen, en wel voor één.

Natuurlijk was ik niet ongevoelig voor dat oordeel, maar gaandeweg voelde ik me zekerder over mijn leefwijze. Zó deed ik dat, ik koos niet alleen maar voor één ware, er waren er misschien wel meer. En ik voelde me zelf geen alleenstaande, hoezeer de buitenwereld dat ook benadrukte. Menig getrouwd stel vond ik eenzamer dan mijzelf. Je bent zo vaak met z'n tweeën alleen. En ik had tenminste een páár geliefden om mij heen. En thuis kon ik doen wat ik wilde, ik woonde heerlijk alleen.

3.

En toen, in 1999, kwam Kazu in mijn leven, een lieve man uit Japan die voor zijn werk regelmatig in Amsterdam vertoefde, maar in Japan woonde. Twee jaar lang zagen we elkaar ongeveer om de tien dagen als Kazu weer in Amsterdam was. Heerlijk die tijd! Wat een lieve jongen, wat een vrijheid en tegelijkertijd wat een genoeg om hem te kennen. Hij was het zonnetje in mijn leven! Twee keer bezocht ik ook Japan en toen hij na 2 jr besloot in Nederland te komen wonen en samen met mij de uiterst bureaucratische procedure van de verblijfsvergunning te doorlopen gingen wij samenwonen in mijn kleine huis. Dat moest van de Vreemdelingenpolitie, anders mocht Kazu niet in Nederland blijven. Maar dat zou wel gaan, we waren toch gek op elkaar! Wat kon ons die vreemdelingenpolitie schelen!

Na 1,5 jaar ging het mis. Weer een relationele ramp in mijn leven, dacht ik. Ik kan er ook niets van, dacht ik. Mijn zelfvertrouwen daalde tot ver beneden nul. Zoveel verschillen tussen ons. Culturele, maar ook persoonlijke. Ik, zo ongeveer het vleesgeworden poldermodel (bij Orpheus geleerd: veel praten!) en mijn lieve Kazu die met zijn diepste gevoelens niet echt te koop liep en zich naar binnen keerde. Wat een verdriet, wat een ramp. We zagen elkaar een tijdje niet. Kazu op kamers en weer op een andere kamer, steeds in onderhuur. En weer verhuizen. Maar nu woont hij dan voor het eerst helemaal op zichzelf en heeft hij een eigen stekje. Een man die opbloeit en weer vrolijk wordt. En eindelijk iets van zichzelf heeft, zijn eigen inkomen, zijn eigen spullen, zijn eigen planten. We hebben weer contact. Wat een wonder na zo'n diep dal. Is dat liefde? Ik denk van wel.

En ik? Het is inmiddels 2005. Ik heb mezelf leren kennen. Ik heb bij Orpheus geleerd over relaties te denken, 23 jaar geleden is dat begonnen. Ik woon nu weer alleen en ben terug bij mezelf. Wat past er bij mij? Ik voelde me een slachtoffer van de relatiecultuur in de Westerse samenleving: je moet trouwen, je hoort hetero te zijn, dat is normaal. Ik durfde niet aan mezelf toe te geven. Een nogal onbewuste gedachtegang, als ik er achteraf naar kijk. Maar eentje die velen van ons zijn nagevolgd. Toen ik alleen kwam te staan en volop homo durfde te zijn dacht ik eigenlijk weer hetzelfde: je hoort eigenlijk te trouwen, maar dan met een man. Dat huwelijk mislukte. Het past waarschijnlijk niet zo bij me. Met Kazu voel ik me echt vrij: hij claimt me niet, ik zie hem wel regelmatig, maar ik heb ook andere contacten. Hij is mijn lieve man, maar woont ergens anders. Ik heb ook andere, zeer belangrijke vrienden, met wie ik veel deel, vaak ook dingen die ik niet met Kazu kan delen. Geen probleem, ook niet voor hem. Hij kan daardoor ook zijn eigen leven leiden, zonder dat we elkaar loslaten. Voor mij werkt dit model. Het past bij me. Ik ben nu 52 jaar en voel me een stuk meer in harmonie met mezelf, ik leef denk ik op de manier zoals dit bij me past. Eindelijk, al heeft het, zo denk ik wel eens, lang geduurd. Soms voel ik me, het klinkt misschien vreemd, *VOORHOEDE* in het denken over relaties. Binding is mooi, maar het hoeft niet persé aan één persoon te zijn. Het is geen tweede keus als je kiest voor een leven waarin niet altijd die ene partner de hoofdrol speelt. Je kunt kiezen voor een leven met dierbare anderen. Of voor een leven met iemand die je je partner noemt, maar die niet altijd op de voorgrond staat bij al je doen en laten. Je bent trouwens niet altijd met een ander. Het is de omgekeerde wereld als er gezegd wordt dat mensen tegenwoordig óók periodes van hun leven alleen, d.w.z. zonder partner zijn. Als je zo praat, stel je het huwelijk/de vaste relatie als norm. Nee, het is eerder zo dat je wèl je hele leven in ieder geval alleen bent. Tussendoor ben je dan vaak ook met een ander of met anderen. Een dergelijke houding relativeert uiteindelijk de heilige koe die relatie heet. En dat vind ik gezond.

In dit kader pleit ik voor een ruimere interpretatie van een aantal woorden uit de relationele sfeer, bijvoorbeeld het beladen woord *OVERSPEL*. Betekent dat: "Vrijen met een ander dan je eigen partner"? Wat te denken van een vrouw die elke dag eindeloze gesprekken houdt met haar vriendinnen voor de telefoon over de meest intieme zaken die ze niet met haar man bespreekt? Of de man die altijd maar aan het werk is en zijn vrouw verwaarloost. Pleegt deze man geen overspel met zijn werk? Nog een woord dat allerlei beelden oproept: *MONOGAMIE*. Waarom gaat dat alleen over seksualiteit? Sommige zaken kun je nou eenmaal niet delen met degene die je je partner noemt. Dat noem ik realisme, ook al past dit misschien niet in het ideaalbeeld van de Westerse romantische liefde die ons voorschrijft dat we met die partner zo ongeveer alles moeten delen. In ieder geval het bed en de vriendschap. Een heel unieke, vrij recente, typisch Westerse opvatting, die lang niet overal in de wereld voorkomt. Seks en vriendschap gaan lang niet overal altijd samen. Ach, het is mooi als het kan, maar laat je niet dwingen door de ongeschreven wetten van onze cultuur. Zoek uit wat bij je past. Dat is niet eenvoudig. Experimenterende Orpheus-gangers hebben het tij niet mee in een wereld die

bol staat van romantische liefdesidealen die ons via de media worden voorgespiegeld. Alle liedjes gaan toch over dat verlangen?

Tot slot dit:

- Ik hoop dat Orpheus het aandurft om VOORHOEDE te zijn in een maatschappij die ziekelijk gefixeerd is op romantische liefde en daarmee ongelooflijk hoge eisen stelt aan de één op éénrelatie, waardoor één op de drie huwelijken stukloopt.
- Ik hoop dat daarmee Orpheusrelaties minder dramatisch, minder problematisch worden.

Voor mij was Orpheus ooit de bakermat van een omslag in mijn denken: ik voelde me een *slachtoffer* van de dominante heteromaatschappij en werd, weliswaar traag en langzaam en soms aarzelend, een *voorhoedevechter* voor relaties die bij mij passen. Relaties die maatschappelijk gezien misschien niet bekend en gewoon zijn, maar relaties die me gelukkig maken. En ach, als je eenmaal in de Orpheussituatie bent beland dan wordt het tóch nooit gewoon meer, dus waarom niet gewoon doorgaan op een nieuwe weg?

Niemand wil altijd alleen zijn.

Niemand wil altijd met een ander zijn.

Het gaat om de balans tussen toenadering tot de ander en de inkeer in jezelf.

Dáár ligt de bron van innerlijke rust, in welke levensfase je ook verkeert.

Juni 2005-05 Wfp
